

МОНІТОРИНГ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

MONITORING OF FOREIGN TRADE ACTIVITIES OF UKRAINE WITH THE EUROPEAN UNION COUNTRIES

У статті проведено моніторинг тенденцій та змін у зовнішньоторговельній діяльності України з країнами ЄС. Визначено передумови реалій та потреби включеної в процеси міжнародної торгівлі в умовах поглиблення глобалізаційно-інтеграційних процесів. Запропоновано напрями нарощування та підвищення ефективності використання експортного потенціалу України, що насамперед базуються на стабілізації та модернізації економіки, зокрема вдосконаленні митно-тарифного регулювання.

Ключові слова: зовнішньоторговельна діяльність, експорт, імпорт, міжнародна торгівля, потенціал, політика, митно-тарифне регулювання.

В статті проведено моніторинг тенденцій та змін у зовнішньоторговельній діяльності України з країнами ЄС. Определены предпосылки реалий и необходимости включенной в процессы международной торговли в условиях углубления глобализационно-интеграционных процессов. Предложены направления наращивания и повышения

эффективности использования экспортного потенциала Украины, которые в первую очередь базируются на стабилизации и модернизации экономики, в частности совершенствовании таможенно-тарифного регулирования.

Ключевые слова: внешнеторговая деятельность, экспорт, импорт, международная торговля, потенциал, политика, таможенно-тарифное регулирование.

The article reviews the trends and changes in Ukraine's foreign trade activities with EU countries. The preconditions of the realities and needs included in the processes of international trade in the conditions of deepening of globalization-integration processes are determined. The directions of increase and increase of efficiency of use of export potential of Ukraine, which are primarily based on stabilization and modernization of the economy, in particular, improvement of tariff and tariff regulation, are offered.

Key words: foreign trade activity, export, import, international trade, potential, politics, customs and tariff regulation.

УДК 338.58:65.014

Ушенко Н.В.

д.е.н., професор кафедри економіки та бізнес-технологій
Національний авіаційний університет
Казмірчук В.С.
студент
Національний авіаційний університет

Постановка проблеми. В умовах посилення глобалізаційно-інтеграційних процесів розвиток зовнішньоторговельної політики є одним з важливих чинників конкурентоспроможності національ-

них економік країн. У період системної трансформації економіки України відбуваються істотні зміни у зовнішньоторговельній діяльності, тому аналіз тенденцій та змін у сфері зовнішньої торгівлі важ-

ливий для прийняття ефективних управлінських рішень та внесення обґрунтованих змін в економічну політику держав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам розвитку зовнішньої торгівлі України в умовах поглиблення процесів інтернаціоналізації світової економіки та її глобалізації, підвищення ефективності використання експортного потенціалу присвячено роботи багатьох українських вчених, наприклад В.С. Будкіна, І.В. Бураковського, В.М. Гейця, О.П. Гребельника, О.М. Кисельової, В.С. Кравцова, А.А. Мазаракі, Ю.В. Макогона, А.С. Філіпенка. До найбільш відомих зарубіжних спеціалістів з цього напрямку досліджень можна віднести В. Балассу, Е. Грайпла, М. Портера, С. Смалвуда, Дж. Стігліца, С. Фішера.

Постановка завдання. Мета статті полягає в аналізі сучасних тенденцій розвитку зовнішньоторговельної діяльності України та розробленні науково-практичних рекомендацій, спрямованих на її вдосконалення в контексті поглиблення євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасною базовою передумовою успішної інтеграції господарського комплексу України до європейського економічного простору є випуск вітчизняними підприємствами товарів, які будуть конкурентоспроможними на ринках Європейського Союзу, тобто товарів, які відповідають вимогам європейського ринку за технічними параметрами, якістю, безпекою та ціною. На шляху вирішення цих завдань перед Україною постають значні труднощі.

Україні за всі роки незалежності досі не вдалось подолати структурні диспропорції економіки, сформованої в рамках колишнього СРСР, її сировинну спрямованість. Україна нині має низьку конкурентоспроможність на ринку високотехнологічних товарів. Так, в дослідженні О.А. Меха [1, с. 24–30] показано, що обсяги найбільш технологічної, наукоємної вітчизняної продукції вже довгі роки не відрізняються позитивною динамікою зростання. Україна здійснює експортно-імпортні операції з усіма країнами ЄС, при цьому торговельні потоки розділені між країнами дуже нерівномірно. Загалом по всіх країнах ЄС обсяг експорту не досягає третини від загального експорту України, а імпорт складає майже 40% (табл. 1).

Як свідчать наведені дані табл. 1, незважаючи на те, що у 2017 році експорт товарів України до країн ЄС становить 148,1%, ринки країн ЄС поки що не стали домінуючими у здійсненні експортно-імпортних операцій України. Протягом 2015–2016 років експорт до країн ЄС збільшувався порівняно з відповідними показниками попередніх років. Імпорт товарів з країн Європейського Союзу у 2015–2016 роки також зростає. Сальдо протягом 2013–2014 років залишалось від'ємним. Поліпшення ситуації у 2014 році, а саме скорочення у 2,5 рази обсягу негативного сальдо та збільшення коефіцієнта покриття експортом імпорту, спричинено передусім значним скороченням споживання імпортних товарів. У 2015 році сальдо стало позитивним, становлячи 610 706,7 млрд. дол. У 2016–2017 роках сальдо стало від'ємним за рахунок збільшення споживання імпортних товарів (табл. 2).

Проаналізувавши динаміку зовнішньоторговельної діяльності України з країнами ЄС (табл. 1, 2), можемо зробити висновок, що існує певна невідповідність між спрямованістю на європейську інтеграцію згідно зі стратегічним вибором України та реальним розвитком зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. Сучасний економічний розвиток світу характеризується чіткою тенденцією до інтеграції окремих країн в єдиний світовий ринок, що виявляється у збільшенні обсягів міжнародної торгівлі, поглибленні спеціалізації країн та посиленні їх економічної взаємозалежності.

У цих умовах держави в особі відповідних компетентних органів регулюють зовнішньоторговельну діяльність для досягнення національних економічних інтересів. Країни, які нині займають провідні позиції в міжнародній торгівлі (Китай, США, Німеччина, Японія), досягли таких результатів за допомогою виваженої та ефективної зовнішньоекономічної та зовнішньоторговельної політики, зокрема успішного застосування механізмів управління зовнішньоторговельною діяльністю, адже державне регулювання економікою в таких країнах охопило майже всі етапи зовнішньоторговельної діяльності: від аналізу ситуації в країні та за кордоном, розроблення зовнішньоторговельної стратегії, визначення структурних та географічних пріоритетів до вжиття широкої системи заходів контрольно-регулювального

Таблиця 1

Динаміка зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС [2]

Показники	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Експорт у відсотках до попереднього року	97,9	101,5	70,7	95,4	148,1
Імпорт у відсотках до попереднього року	103,1	77,9	68,9	104,6	132,4
Коефіцієнт покриття експорту/імпорту	0,62	0,81	1,01	0,92	0,97
Сальдо, млн. дол. США	-10 287,9	-4 055,1	610 706,7	-2 885 806,2	-86 785,8

Джерело: [2]

Географічна структура торгівлі України з країнами ЄС у I кварталі 2017 року [2]

Країни ЄС, сальдо	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис. дол. США	відсоток до I кварталу 2016 року	тис. дол. США	відсоток до I кварталу 2016 року	
Австрія	128 088,6	157,0	101 960,6	83,6	26 128,0
Бельгія	72 912,0	160,1	114 944,9	123,6	-42 032,9
Болгарія	105 568,8	114,6	33 573,7	98,6	71 995,1
Велика Британія	120 658,1	146,7	201 582,8	100,2	-80 924,7
Греція	54 562,4	146,5	73 491,1	174,1	-18 928,7
Данія	39 235,5	126,4	35 347,2	88,0	3 888,3
Естонія	26 494,7	140,5	15 491,4	94,1	11 003,3
Ірландія	30 991,0	139,0	20 604,6	102,6	10 386,4
Іспанія	352 989,1	110,6	126 998,7	100,8	225 990,4
Італія	567 603,1	138,3	287 006,3	99,2	280 596,8
Кіпр	19 093,2	175,2	7 558,0	209,9	11 535,1
Латвія	41 099,8	132,2	27 245,7	110,5	110,5
Литва	86 377,4	149,9	98 427,2	124,2	-12 049,7
Люксембург	1 661,3	165,5	13 105,3	73,5	-11 444,0
Мальта	5 084,1	602,2	1 959,0	70,2	3 125,1
Нідерланди	310 410,2	111,9	133 366,1	115,3	177 044,1
Німеччина	361 349,1	106,0	1 285 966,8	134,2	-924 617,7
Польща	621 511,3	135,0	690 081,5	127,8	-68 570,2
Португалія	92 958,5	116,5	12 022,4	93,2	80 936,1
Румунія	197 123,7	118,2	119 452,9	115,9	77 670,8
Словаччина	135 306,2	132,4	101 057,5	109,9	34 248,7
Словенія	4 792,3	130,3	31 945,1	120,1	-27 152,8
Угорщина	302 022,8	116,9	238 917,6	109,6	63 105,1
Фінляндія	15 392,1	105,5	45 100,1	92,4	-29 708,1
Франція	92 353,7	86,9	526 907,2	123,2	-434 553,5
Хорватія	7 047,1	68,5	5 265,3	109,2	1 781,7
Чехія	164 611,3	140,2	151 120,6	124,5	13 490,7
Швеція	21 178,7	131,7	116 972,3	128,0	-95 793,6

Джерело: [2]

характеру [3, с. 161], тобто країни, щоб досягти такого рівня розвитку, здійснювали адекватне ситуації державне регулювання економікою, яке охоплювало та аналізувало всі етапи зовнішньоторговельної діяльності.

На третьому місці у світі за обсягами торгівлі товарами у 2016 році перебуває Німеччина, яка в перші роки свого існування здійснювала політику вільної торгівлі. В економічній стратегії уряду Німеччини розвитку зовнішньоторговельної діяльності відведена ключова роль з урахуванням високої залежності стану економіки від результатів її участі у світогосподарських зв'язках. Стимулюванню німецького експорту сприяє розвинута система фінансування та страхування зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, німецьким фірмам надається державна фінансова підтримка для їх участі в зарубіжних виставках та ярмарках, завдяки чому ініціюється близько 20% усього німецького експорту, розширюється мережа зовнішньоторговельних палат. Висока конкурен-

тоспроможність німецької промисловості на світових ринках забезпечується, як правило, за рахунок переваг у якості та технічному рівні продукції, сервісі, дотриманні термінів поставок тощо. Німеччина є одним з найбільших у світі експортерів капіталу. Згідно з даними Німеччина у 2015 році залишилась у сфері товарообігу третім експортером у світі [5]. Інакше кажучи, зовнішньоторговельна політика Німеччини сприяє стимулюванню експорту за рахунок фінансування та страхування. Також німецька промисловість забезпечує високу конкурентоспроможність своєї продукції шляхом якості та технічного рівня товарів.

У складних політично-економічних умовах, що переживає Україна, гостро окреслились накопичені за попередні роки проблеми системного характеру, пов'язані із забезпеченням зовнішньоторговельної безпеки, до яких Т.О. Власюк відносить [6, с. 57]:

– гальмування процесів структурної перебудови вітчизняної економіки, високий рівень імпор-

тозалежності та значну технологічну відсталість виробничо-промислового комплексу, що унеможливорює стратегічне позиціонування вітчизняних виробників на зовнішніх ринках товарів та послуг згідно з національними інтересами;

– високий рівень товарної концентрації експортно-імпортних операцій, що зумовлює високу чутливість економічної системи навіть до незначних коливань кон'юнктури зовнішніх ринків;

– деформацію товарної структури імпорту та експорту, а також їх незбалансованість, що свідчить про необхідність невідкладних кроків щодо формування цільової системи заходів державного регулювання та стимулювання зовнішньоекономічної діяльності для подолання накопичених економічних проблем держави загалом.

На нашу думку, проблемами в зовнішньоторговельній діяльності також є низька конкурентоспроможність української продукції на ринках, недосконалість законодавчої бази у сфері зовнішньоторговельної діяльності, недостатність знань та досвіду українських підприємств у сфері експорту, недостатня координованість їх діяльності на зовнішніх ринках. Аналіз сучасних тенденцій розвитку міжнародної торгівлі України дає змогу запропонувати шляхи, використання яких дасть можливість удосконалити зовнішньоторговельну діяльність України та підвищити її ефективність. Основними напрямками нарощування експорту України на ринки ЄС є:

– розширення асортименту експорту з високим рівнем доданої вартості та високим ступенем оброблення товару;

– створення імпортозамінюючих виробництв, оскільки в Україні є власна виробнича база для виготовлення тих товарів, які імпортуються з-за кордону;

– вдосконалення законодавчої бази, що полегшить регулювання експортно-імпортних операцій, щодо підтримки національного виробництва через удосконалення митно-тарифного регулювання;

– забезпечення функціонування механізмів кредитування та страхування експорту на основі розширення форм державно-приватного партнер-

ства, надання державних гарантій під час отримання експортних кредитів;

– пошук нових ринків збуту та надання рекламно-інформаційної підтримки для просування українських товарів на ринки країн Європейського Союзу.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, Україна в умовах поглиблення глобалізаційно-інтеграційних процесів має потребу збільшувати експорт на ринки країн ЄС задля нарощування темпів міжнародної торгівлі. Запропоновані напрями підвищення ефективності використання експортного потенціалу України насамперед базуються на стабілізації та модернізації економіки щодо високотехнологічного виробництва, активізації зовнішньоторговельної діяльності на основі вдосконалення митно-тарифного регулювання задля подальшого економічного захисту національного виробництва. Поглиблення аналітичного моніторингу зовнішньоторговельної діяльності України з ЄС за галузевим та продуктовим зрізами дадуть змогу поглибити комплекс практичних заходів та важелів регулювання зовнішньоторговельної діяльності України з країнами ЄС.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мех О.А. Товарна структура зовнішньої торгівлі України як індикатор науково-технологічного та інноваційного розвитку економіки. *Наука та наукознавство*. 2011. № 3. С. 24–30.
2. Державна служба статистики України : офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Зосимова Ж.С. Зарубіжний досвід менеджменту зовнішньоекономічної діяльності і можливість застосування в Україні. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*. 2013. Вип. 3/1. Т. 18. С. 158–161.
4. Зовнішньоторговельна політика США. URL: <http://liudyna.com/zovnishnotorgovelnapolitika-ssha>.
5. Світова організація торгівлі : офіційний сайт. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2016_e/wts16_chap9_e.htm.
6. Власюк Т.О. Стан і тенденції зовнішньоторговельної діяльності країни: виклики для економічної безпеки та способи їх подолання. *Стратегічні пріоритети*. Серія: Економіка. 2015. № 4. С. 48–58.